

POSTANOWIENIE

Dnia 4 lutego 2022 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Teresa Bielska-Sobkowicz (przewodniczący)

SSN Dariusz Dończyk

SSN Grzegorz Misiurek (sprawozdawca)

w sprawie z wniosku D. P.
przy uczestnictwie M. P.
przy udziale Prokuratora Prokuratury Okręgowej w G.
o ubezwłasnowolnienie,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym
w Izbie Cywilnej w dniu 4 lutego 2022 r.,
skargi kasacyjnej wnioskodawczyni
od postanowienia Sądu Apelacyjnego w [...]
z dnia 16 kwietnia 2021 r., sygn. akt V ACa [...],

**oddala skargę kasacyjną i przyznaje radcy prawnemu M. Ł.
od Skarbu Państwa - Sądu Apelacyjnego w [...] kwotę 120,00
(sto dwadzieścia) zł, powiększoną o należny podatek od towarów
i usług, tytułem kosztów nieopłaconej pomocy prawnej
udzielonej wnioskodawczyni w postępowaniu kasacyjnym.**

UZASADNIENIE

Wnioskodawczyni D. P. wniosła o częściowe ubezwłasnowolnienie swojej córki M.P. W uzasadnieniu wskazała, że jest matką uczestniczki, która jest upośledzona umysłowo w stopniu umiarkowanym. W ostatnim czasie nasiliły się u niej problemy związane z nierozumieniem realnej wartości pieniądza, przejawiającym się w zawieraniu bez umiaru umów z sieciami telefonicznymi oferującymi bardzo drogie telefony i tablety. Uczestniczka jest podatna na sugestie, zaś postanowienie o ubezwłasnowolnieniu jest konieczne dla zabezpieczenia jej majątku, tj. renty oraz udziału 1/3 w prawie własności mieszkania.

Uczestniczka postępowania M.P. - w trakcie wysłuchania - oświadczyła, że wie czym jest częściowe ubezwłasnowolnienie i nie zgadza się na nie; wniosła o oddalenie wniosku w całości.

Prokurator przychylił się do wniosku o częściowe ubezwłasnowolnienie uczestniczki.

Sąd Okręgowy w G. postanowieniem z dnia 10 stycznia 2020 r. ubezwłasnowolnił częściowo uczestniczkę postępowania M. A. P. urodzoną w dniu 17 grudnia 1992 roku w G., córkę Z. i D., zamieszkałą w Ł. przy ul. (...), z powodu zaburzeń psychicznych i orzekł o kosztach postępowania.

Sąd ten ustalił, że uczestniczka M. P., urodzona 17 grudnia 1992 r. w G., otrzymuje zasiłek pielęgnacyjny oraz rentę w wysokości 669 zł, wypłacaną na rachunek bankowy, do którego dostęp ma jej matka. Znaczna część tych środków jest przeznaczana na opłacenie rachunków za telefon i internet; obecnie uczestniczka ma 3 telefony (wcześniej miała 5 telefonów i 2 tablety). Wnioskodawczyni przekazuje uczestniczce środki finansowe pochodzące z renty w wysokości 50 zł tygodniowo, a część ich przeznacza na opłaty. Obecnie uczestniczka nie jest zadłużona. Leczy się neurologicznie i psychiatrycznie. Ukończyła szkołę zawodową. Mieszka w B. u swojego przyjaciela, za mieszkanie nie płaci. Uczestniczka pracowała w wielu miejscach, gdyż nigdy nie potrafiła utrzymać pracy przez dłuższy czas. Odbyla staż w herbaciarni, za który miała otrzymać 1.333 zł. Wcześniej uczęszczała na płatny kurs, za który otrzymała 500 zł. Po ukończeniu stażu uczestniczka chce pracować w K. lub M.

Sąd Okręgowy wskazał, że w toku postępowania uczestniczka była badana przez biegłych sądowych: psychiatrę i psychologa. Wyniki tych badań wskazują, że uczestniczka cierpi na obniżenie sprawności intelektualnej do poziomu upośledzenia umysłowego umiarkowanego stopnia oraz organiczne zaburzenia osobowości i zachowania w przebiegu padaczki. Stwierdzony u uczestniczki deficyt intelektualny nie znosi w stopniu całkowitym jej zdolności do rozumienia własnej sytuacji, zaburza natomiast - w połączeniu z deficytami psychoorganicznymi - jej funkcjonowanie emocjonalne i społeczne, upośledzając adekwatną ocenę rzeczywistości, co przekłada się na myślenie życzeniowe; uczestniczka wymaga pomocy w zakresie podejmowania istotnych prawnie decyzji życiowych. Uczestniczka nie przejawia krytycyzmu wobec własnych dysfunkcji a obniżona sprawność intelektualna uniemożliwia jej pełną autokontrolę sfery popędowej i wolicjonalnej, predysponując ją do zachowań impulsywnych. Badanie psychologiczne uczestniczki wykazało zaburzoną zdolność myślenia pojęciowego i abstrakcyjnego, niezdolność do przewidywania długotrwałych skutków podejmowanych działań. W ocenie biegłych, uczestniczka wymaga leczenia psychiatrycznego ambulatoryjnego; powinna stale przyjmować leki.

Sąd Okręgowy, dzieląc opinię biegłych, uznał wniosek o częściowe ubezwłasnowolnienie M. P. za usprawiedliwiony.

Sąd Apelacyjny w (...), postanowieniem zaskarżonym skargą kasacyjną - na skutek apelacji uczestniczki - zmienił postanowienie Sądu Okręgowego w ten sposób, że wniosek o ubezwłasnowolnienie oddalił i orzekł o kosztach postępowania. Dzieląc ustalenia faktyczne przyjęte za podstawę zaskarżonego postanowienia, wyraził ich odmienną ocenę prawną. Wskazał, że wykładnia art. 16 § 1 k.c., określającego przesłanki ubezwłasnowolnienia częściowego, musi uwzględniać - chronioną konstytucyjnie i konwencyjnie - przyrodzoną i niezbywalną godność człowieka, stanowiącą źródło wolności i praw człowieka oraz obywatela, prawo do poszanowania życia prywatnego, autonomię osoby niepełnosprawnej oraz jej prawo do włączenia w społeczeństwo (art. 30 Konstytucji, art. 3 lit. a i c oraz art. 19 Konwencji o Prawach Osób Niepełnosprawnych, art. 8 EKPC). Ingerencja w te prawa dopuszczalna jest wyjątkowo przez wzgląd na bezpieczeństwo publiczne, dobrobyt gospodarczy kraju, ochronę porządku i

zapobieganie przestępstwom, ochronę zdrowia, moralności, praw i wolności innych osób. W konkretnym stanie faktycznym żaden z tych przypadków nie wystąpił. Nie zostało w szczególności określone, w jakich konkretnie sprawach uczestnicze niezbędna jest pomoc kuratora.

Mając powyższe na uwadze Sąd Apelacyjny uznał, że nie zachodzą podstawy do częściowego ubezwłasnowolnienia uczestniczki M. P.

W skardze kasacyjnej, opartej na podstawie określonej w art. 398³ § 1 pkt 1 k.p.c., wnioskodawczyni zarzuciła rażące naruszenie prawa materialnego, polegające na błędnej wykładni art. 16 § 1 k.c. i niewłaściwym jego zastosowaniu, przez nieuwzględnienie wszystkich istotnych dla rozstrzygnięcia sprawy okoliczności, a potwierdzonych przeprowadzonym postępowaniem dowodowym i w rezultacie przyjęcie przez Sąd Apelacyjny, że w sprawie nie zostały spełnione przesłanki z uzasadniające ubezwłasnowolnienie częściowe uczestniczki postępowania.

Powołując się na tak ujętą podstawę kasacyjną, skarżąca wniosła o uchylenie w całości postanowienia Sądu Apelacyjnego i przekazanie sprawy temu Sądowi do ponownego rozpoznania, ewentualnie uchylenie tego orzeczenia i rozstrzygnięcie sprawy przez uwzględnienie wniosku i orzeczenie o kosztach postępowania.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zgodnie z art. 16 § 1 k.c., osoba pełnoletnia może być ubezwłasnowolniona częściowo między innymi z powodu choroby psychicznej, jeżeli stan tej osoby nie uzasadnia ubezwłasnowolnienia całkowitego, lecz potrzebna jest pomoc do prowadzenia jej spraw.

Przepis ten określa dwie pozostające ze sobą w związku przesłanki ubezwłasnowolnienia częściowego, których ustalenie stanowi podstawę jego zastosowania. Pierwsza jest związana z ustaleniem konkretnego rodzaju zaburzenia psychicznego, którym dotknięta jest dana osoba, druga zaś - ze stwierdzeniem, że osobie cierpiącej na określone zaburzenie psychiczne potrzebna jest pomoc do prowadzenia jej spraw. "Prowadzenie spraw" jest w orzecznictwie rozumiane szeroko; obejmuje ono czynności prawne i faktyczne, sprawy zarówno

majątkowe, jak i osobiste. Zasadnicze znaczenie ma przy tym ustalenie przez sąd rzeczywiście istniejącego zakresu spraw wymagających decyzji i czynności danej osoby (zob. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 9 maja 1972 r., sygn. akt II CR 48/72, OSNC 1972, nr 12, poz. 220). Konieczne jest więc wyjaśnienie, w jakich konkretnych sprawach osobie tej potrzebna jest pomoc. Nie można zatem poprzestać na ogólnym stwierdzeniu o potrzebie pomocy, skoro nieodzowne jest określenie rzeczywistego i skonkretyzowanego jej zakresu. Orzeczenie o ubezwłasnowolnieniu częściowym powinno być poprzedzone dokonaniem w tym zakresie stosownych ustaleń (zob. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 16 kwietnia 2010 r., sygn. akt IV CSK 470/09, OSNC-ZD D/2010, poz. 114).

W orzecznictwie Sądu Najwyższego podkreśla się, że sama choroba psychiczna nie uzasadnia ubezwłasnowolnienia częściowego; niezbędne jest jeszcze ustalenie, że osoba chora w ogóle nie zajmuje się sprawami, których wymaga jej biologiczne bądź społeczne funkcjonowanie i sytuacja życiowa lub że zajmuje się tymi sprawami z niekorzyścią dla siebie, przy czym tego rodzaju postawa tej osoby jest wynikiem jej choroby psychicznej (zob. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 28 września 1999 r., sygn. akt II CKN 269/99, nie publ.).

W niniejszej sprawie nie budzi wątpliwości okoliczność, że uczestniczka jest osobą upośledzoną umysłowo w stopniu umiarkowanym z organicznymi zaburzeniami osobowości i wymaga leczenia psychiatrycznego ambulatoryjnego. Stwierdzony u niej deficyt intelektualny nie znosi w stopniu całkowitym zdolności do rozumienia własnej sytuacji.

Sądu drugiej instancji trafnie uznał, że nie mogą stanowić samoistnej podstawy częściowego ubezwłasnowolnienia uczestniczki obawy wnioskodawczyni o to, że narazi ona siebie, względnie swoich rodziców na niekorzystne konsekwencje finansowe. Niewątpliwie uczestniczka w pewnych sprawach może wymagać wsparcia, nie chodzi tu jednak o tego rodzaju pomoc, która mogłaby być udzielona jedynie w ramach ubezwłasnowolnienia częściowego. Same obawy, czy też przypuszczenia wnioskodawczyni co do skutków niewłaściwego gospodarowania przez uczestniczkę pozostającymi w jej dyspozycji środkami finansowymi są niewystarczające do orzeczenia ubezwłasnowolnienia

częściowego. Uczestniczka otrzymuje rentę oraz zasiłek pielęgnacyjny, nie jest zadłużona, a dostęp do jej rachunku bankowego ma wnioskodawczyni, która udziela jej pomocy w zaspokajaniu podstawowych potrzeb. Nie zostało przy tym wykazane, aby uczestniczka podejmowała jakiegokolwiek niekorzystne czynności w zakresie przysługującego jej prawa własności do lokalu mieszkalnego.

Sąd Apelacyjny prawidłowo zatem zastosował art. 16 § 1 k.c., oddalając wniosek o częściowe ubezwłasnowolnienie uczestniczki M. P. Odmienne zapatrywanie skarżącej, będące wyrazem wyłącznie jej subiektywnego przekonania, nie usprawiedliwia podniesionego w skardze zarzutu naruszenia tego przepisu .

Z tych względów Sąd Najwyższy na podstawie art. 398¹⁴ k.p.c. orzekł, jak w sentencji.